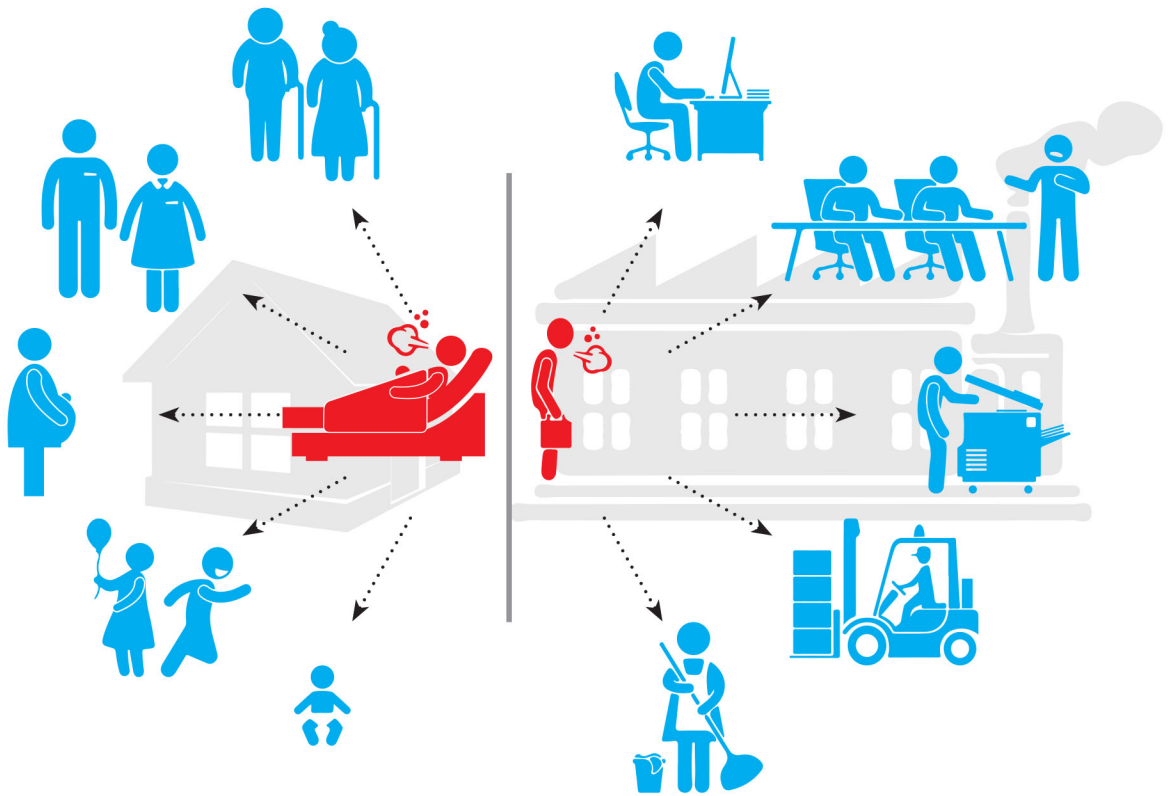

တီဘီလူနာနှင့်အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း “စံ” လုပ်ငန်းလမ်းညွှန်

အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံကိန်း
ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာန
ကျန်းမာရေးနှင့် အားကစားဝန်ကြီးဌာန
ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

CHALLENGE TB

တီဘီလူနာနှင့်အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း “စံ” လုပ်ငန်းလမ်းညွှန်

အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံကိန်း
ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာန
ကျန်းမာရေးနှင့် အားကစားဝန်ကြီးဌာန
ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်

ဤလမ်းညွှန်ကို ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးဗဟိုကော်မရှင်၊ ကူးစက်ရောဂါနှင့် အဟာရဖွံ့ဖြိုးမှုကျန်းမာရေးရုံး၊ အမေရိကန်နိုင်ငံတကာ ဖွံ့ဖြိုးရေး အေဂျင်စီ (USAID) တို့၏ ငွေကြေးအထောက်အပံ့ဖြင့် Challenge TB မှ နားလည်မှုအထောက်အထား (AID-OAA- A- 14-0029) ဖြင့် ပြုစုထုတ်ဝေသည်။ အမေရိကန်ပြည်သူ့လူထုက USAID မှတစ်ဆင့်ထောက်ပံ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤလမ်းညွှန်ပါအကြောင်းအရာအချက်အလက်များသည် Challenge TB မှ တာဝန်ခံပြီး၊ အမေရိကန် အစိုးရနှင့် USAID ၏ သဘောထားအမြင်ဟု မယူဆရန်ဖြစ်ပါသည်။

မာတိကာ

အမှာစာ	၅
အတိုကောက်စာလုံးအဓိပ္ပါယ်များ	၇
အနက်အဓိပ္ပါယ်များ	၉
၁။ နိဒါန်း	၁၁
၂။ ရည်မှန်းချက်များ	၁၂
၃။ စံလုပ်ငန်းလမ်းညွှန်ကို ဆောင်ရွက်မည့်သူများ	၁၃
၄။ စံလုပ်ငန်းလမ်းညွှန်အရ အကျိုးသက်ရောက်သည့် ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခံရမည့်သူများ	၁၃
၅။ စံလမ်းညွှန်လုပ်ငန်းစဉ်များ -	၁၃
၅-၁။ လူနာနှင့်အတူနေထိုင်သောစုဝင်များအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များ	၁၃
၅-၂။ လူနာ၏ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များ	၁၅
၅-၃။ လူနာနှင့်အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးမည့်အကြိမ်	၁၇
၅-၃ (က) ရိုးရိုးတီဘီလူနာ	၁၇
၅-၃ (ခ) ဆေးယဉ်ပါးတီဘီလူနာ	၁၇
၅-၄။ စေတနာ့ဝန်ထမ်း၊ ကျန်းမာရေးလုပ်သားများအတွက် လုပ်ငန်းစဉ်များ	၁၈
၆။ စိစစ်အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့် ကွင်းဆင်းကြီးကြပ်ခြင်း	၁၈
၇။ တီဘီလူနာနှင့် အတူနေထိုင်သောစုဝင်များ စံကိုက်ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း လမ်းညွှန်မြေပုံ	၁၉
နောက်ဆက်တွဲများ -	၂၀
နောက်ဆက်တွဲ(၁-က) သလိပ်ပိုးတွေ့ရိုးရိုးအဆုတ်တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား	
ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းမှတ်ပုံတင်စာအုပ်	၂၀
နောက်ဆက်တွဲ(၁-ခ) ဆေးယဉ်ပါးတီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား	
ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းမှတ်ပုံတင်စာအုပ်	၂၁

နောက်ဆက်တွဲ(၂)	အတူနေသူများအတွက် ညွှန်းပို့လွှာပုံစံ	၂၂
နောက်ဆက်တွဲ(၃)	အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ၏ တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း (၃) လပါတ် အစီရင်ခံစာ	၂၃
နောက်ဆက်တွဲ(၄)	မြို့နယ်တီဘီဌာန၏ သတ်မှတ်တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း (၃)လပါတ်အစီရင်ခံစာ	၂၄
နောက်ဆက်တွဲ(၅-က)	သလိပ်ပိုးတွေ့ရှိရိုးအဆုတ်တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းမှတ်ပုံတင်စာအုပ် စာရင်းရေးသွင်းခြင်း နမူနာ	၂၅
နောက်ဆက်တွဲ(၅-ခ)	ဆေးယဉ်ပါးတီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းမှတ်ပုံတင်စာအုပ် စာရင်းရေးသွင်းခြင်း နမူနာ	၂၆
ရည်ညွှန်းကိုးကားချက်များ		၂၈

အမှာစာ

မြန်မာနိုင်ငံကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးဌာန၊ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာန၊အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံကိန်းသည် “ဤတီဘီလူနာနှင့်အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း စံလုပ်ငန်းလမ်းညွှန်” စာအုပ်ရေးသားပြုစုရာတွင် လူအား၊ ငွေအား၊ နည်းပညာများဖြင့် အချိန်ပေး၍ ပံ့ပိုးကူညီကြသော မိတ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သည့် ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ (WHO)၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာမိသားစုကျန်းမာရေး - ၃၆၀ အဖွဲ့ (FHI 360)၊ နယ်စည်းမထား ဆရာဝန်များအဖွဲ့ - ဟော်လန် (MSF-H)၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာလူထုစောင့်ရှောက်မှုအဖွဲ့ (PSI)၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ တီဘီနှင့် ရင်ခေါင်းရောဂါများတိုက်ဖျက်ရေးအဖွဲ့ (The Union) နှင့် မြန်မာနိုင်ငံဆရာဝန်အသင်း (MMA) တို့အား အထူးပင်ကျေးဇူးတင်ဂုဏ်ပြုအပ်ပါသည်။

ဤစံလုပ်ငန်းလမ်းညွှန်စာအုပ်ကို အမေရိကန်၊ နိုင်ငံတကာ ဖွံ့ဖြိုးရေးအေဂျင်စီ (USAID) ၏ ငွေကြေးထောက်ပံ့မှုဖြင့် Challenge TB Project, FHI 360 က (၂၀၁၇ - ၂၀၁၈) ခုနှစ်အတွင်း အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့ပါသည်။

အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံကိန်း

ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာန

ကျန်းမာရေးနှင့် အားကစားဝန်ကြီးဌာန

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်

အတိုကောက်စာလုံးအဓိပ္ပါယ်များ (LIST OF ABBREVIATIONS)

BHS	Basic Health Staff - အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်း
CI	Contact Investigation - အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း
DR-TB	Drug-Resistant Tuberculosis - ဆေးယဉ်ပါးတီဘီ
HIV	Human Immunodeficiency Virus - ကိုယ်ခံစွမ်းအားကျစေသောဗိုင်းရပ်စ်ပိုး
IPT	Isoniazid Preventive Therapy - အိုင်ဇိုနာယာဇစ်ဆေးနှင့် ကာကွယ်ကုသခြင်း
LTBI	Latent Tuberculosis Infection - ငှပ်လျှိုးနေသောတီဘီပိုးများကူးစက်ခြင်း
MDR-TB	Multidrug-Resistant Tuberculosis - အိုင်ဆိုနာရာဇစ်နှင့် ရီဖင်ပင်စင်ဆေး (၂) မျိုးလုံး ယဉ်ပါးနေသော တီဘီရောဂါ
MO	Medical Officer - ဆေးပညာအရာရှိ/ ဆရာဝန်
NTP	National Tuberculosis Programme - အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေး စီမံကိန်း
PLHIV	People Living with Human Immunodeficiency Virus - HIV ပိုးကူးစက်ခံရသူ
PTB	Pulmonary Tuberculosis - အဆုတ်တီဘီ
RHC	Rural Health Centre - ကျေးလက်ကျန်းမာရေးဌာန
RR-TB	Rifampicin-Resistant TB - ရီဖင်ပင်စင် ဆေးယဉ်ပါးတီဘီ
SC	Sub- Centre - ကျေးလက်ကျန်းမာရေးဌာနခွဲ
SOP	Standard Operating Procedure - စံ လုပ်ငန်းလမ်းညွှန်
TB	Tuberculosis - တီဘီ
TMO	Township Medical Officer - မြို့နယ်ဆရာဝန်
WHO	World Health Organization - ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့
XDR-TB	Extensively Drug-Resistant Tuberculosis - ပြင်းထန်ဆေးယဉ်ပါးတီဘီ (အိုင်ဆိုနာရာဇစ်၊ ရီဖင်ပင်စင်၊ တီဘီထိုးဆေးနှင့် ဖလူရီကွီနိုလုံးစားဆေးအုပ်စု၊ ဆေး ၄ မျိုး ယဉ်ပါးခြင်း)

အနက်အဓိပ္ပါယ်များ (Definition)

- **သတ်မှတ်တီဘီလူနာ (Index Patient)**

ကနဦးရောဂါရှာဖွေတွေ့ရှိသော တီဘီလူနာအသစ် (သို့မဟုတ်) ပြန်လည်ကုသရမည့် တီဘီလူနာကို သတ်မှတ်တီဘီလူနာ (Index Patient) ဟုခေါ်ပါသည်။ ၎င်းတီဘီလူနာသည် အသက်အရွယ်မရွေးဖြစ်နိုင်ပြီး သူ၏မိသားစုအတွင်း (သို့မဟုတ်) လူအများနေထိုင် လုပ်ကိုင်သည့်နေရာတွင် နေထိုင်လုပ်ကိုင်ပြီး ယင်း နေရာရှိ အခြားအတူနေသူများနှင့် ထိတွေ့နေနိုင်သူဖြစ်သည်။ ၎င်းသတ်မှတ်တီဘီလူနာကို အခြေပြု၍ ၎င်းနှင့်အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းကို လုပ်ဆောင်ပါသည်။ ၎င်းသတ်မှတ် တီဘီလူနာ သည် ပုံမှန်အားဖြစ် ကနဦးတွေ့ရှိသောလူနာဖြစ်ပြီး အခြားသူများသို့ အမြဲတမ်းရောဂါကူးစက်စေနိုင်မည့် သူ မဟုတ်ပါ။ ဥပမာ - အသက် ၅ နှစ်အောက် သတ်မှတ်ကလေးတီဘီလူနာများမှ အခြားသူများသို့ ရောဂါ မကူးစက်နိုင်ပါ။

- **အတူနေမိသားစုဝင်များ (Household Contact)**

သတ်မှတ်တီဘီလူနာဆေးကုသမှု မခံယူမီ (၃) လအတွင်း ၎င်းနှင့်အတူ တစ်မိုးအောက်၌ တစ်ညနှင့်အထက် (သို့မဟုတ်) နေ့ခင်းဘက်များတွင် မကြာခဏ အတူနေကြသည့် မိသားစုဝင်များကို အတူနေမိသားစုဝင်များ (Household Contact) ဟု ခေါ်ပါသည်။

- **အတူနေလုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များ (Close Contact)**

သတ်မှတ်တီဘီလူနာဆေးကုသမှု မခံယူမီ (၃) လအတွင်း ၎င်းနှင့်အတူ လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းများ ဆုံဆည်း ရာနေရာ၊ အလုပ်အကိုင်ဌာန/လုပ်ငန်းခွင် (သို့မဟုတ်) လူအများစုဝေးနေရာတို့တွင် တပါတ်လျှင် (၈) နာရီ ထက်ပို၍ အတူရှိနေသည့် အခြားလုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များကို အတူနေလုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များ (Close Contact) ဟု ခေါ်ပါသည်။

- **အတူနေသူများအားကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း (Contact Investigation)**

အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်တကျ စစ်ဆေးခြင်းသည် (၁) အတူနေသူများထဲမှ တီဘီရောဂါ စောလျင်စွာ ရှာဖွေဖော်ထုတ်နိုင်ရန် (၂) တီဘီရောဂါမတွေ့ရှိပါက အိုင်ဆိုနာယာဇစ်ဆေး (Isoniazid) ဖြင့် ကာကွယ်ကုသမှုပေးသင့်သူများကို ရှာဖွေရန်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁။ နိဒါန်း (Introduction)

ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့၏ ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ကမ္ဘာတီဘီနှစ်ချုပ်အစီရင်ခံစာအရ မြန်မာနိုင်ငံသည် ကမ္ဘာတီဘီ (ရိုးရိုး၊ ဆေးယဉ်ပါးနှင့် အိပ်ချ်အိုင်ဗွီနှင့်ဒွန်တွဲသော တီဘီရောဂါများ) အဖြစ်အများဆုံးနိုင်ငံ (၃၀) တွင် ပါဝင်လျက်ရှိပါသည်။ နှစ်စဉ်ခန့်မှန်း တီဘီလူနာအသစ်ဖြစ်ပွားနှုန်းမှာ လူဦးရေတစ်သိန်းတွင် (၃၆၁) ဦးဟု ခန့်မှန်းထားပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် (၂၀၁၆) ခုနှစ်တွင် တီဘီလူနာ (၁၃၉၆၂၅) ဦးနှင့် (၂၀၁၇) ခုနှစ်တွင် (၁၃၂၀၂၅) ဦးကို ကုသမှုပေးနိုင်ခဲ့ပါသည်။ ဆေးယဉ်ပါးတီဘီဖြစ်ပွားမှုမှာ (၂၀၁၃) ခုနှစ်၊ မြန်မာနိုင်ငံ ဆေးယဉ်ပါးတီဘီစစ်တမ်းအရ တီဘီလူနာသစ်များ၏ (၅%) နှင့် ပြန်ကုလူနာများ၏ (၂၇%) တွင် ဖြစ်ပွားကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။ တီဘီ-အိပ်ချ်အိုင်ဗွီ အခြေအနေမှာ တီဘီလူနာများ၏ (၈.၅%) မှာ အိပ်ချ်အိုင်ဗွီပိုး ကူးစက်လျက်ရှိပါသည်။

အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံကိန်းသည် ရိုးရိုးတီဘီနှင့် ဆေးယဉ်ပါးတီဘီ ဖြစ်ပွားမှုကျဆင်းစေရန် အမျိုးသားတီဘီရောဂါမဟာဗျူဟာ ၅ နှစ် စီမံချက် (၂၀၁၆ - ၂၀၂၀) တွင် ပါဝင်သော လုပ်ငန်းများကို အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ၊ ပြည်တွင်း၊ ပြည်ပ မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်း၍ အရှိန်အဟုန်မြှင့်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။

တီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ရာတွင် ရိုးရိုးတီဘီနှင့် ဆေးယဉ်ပါးတီဘီရောဂါရှာဖွေဖော်ထုတ်ခြင်းလုပ်ငန်းသည် အလွန်အရေးပါသော ကဏ္ဍဖြစ်ပါသည်။ တီဘီရောဂါရှာဖွေဖော်ထုတ်ခြင်းလုပ်ငန်းများထဲတွင် သတ်မှတ်တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးပြီး တီဘီရောဂါရှာဖွေခြင်းလုပ်ငန်း (CI) သည် အကုန်အကျသက်သာပြီး ထိရောက်မှုရှိသော လုပ်ငန်းဖြစ်ပါသည်။ ၎င်း (CI) လုပ်ငန်းသည် တီဘီရောဂါရှိသူကို စောစီးစွာရှာဖွေဖော်ထုတ်နိုင်သောကြောင့် (၁) လူနာ၏ ရောဂါခံစားရမှု လျော့ပါးစေခြင်း၊ (၂) အခြားသူများသို့ရောဂါကူးစက်မှုလျော့နည်းစေခြင်းနှင့် (၃) အမြဲဘဝဖြင့် ငုတ်လျှိုးနေသောတီဘီပိုးကူးစက်ခြင်း (Latent TB Infection) ခံနေရသူများကိုလည်း ဖော်ထုတ်နိုင်ပါသည်။ ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့မှလည်း သတ်မှတ်တီဘီလူနာ (ပိုးတွေ့အဆုတ်တီဘီ၊ ဆေးယဉ်ပါးတီဘီ၊ အိပ်ချ်အိုင်ဗွီနှင့် ဒွန်တွဲနေသောတီဘီနှင့် အသက် ၅ နှစ်အောက် ကလေးတီဘီ) များနှင့် အတူနေသူများကို ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း (CI) လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရန် လေးလေးနက်နက်ထောက်ခံကြံပြုထားပါသည်။ ပုံမှန်အားဖြင့် ကလေးတီဘီလူနာများထံမှ အခြားသူများသို့ ရောဂါကူးစက်မှုမပေးနိုင်ပါ။ သို့သော်လည်း ၅ နှစ်အောက်ကလေးတီဘီ လူနာများကို သတ်မှတ်လူနာအဖြစ် ထည့်သွင်းထားပါသည်။ အကြောင်းရင်းမှာ ၎င်းတို့ထံမှ အခြားသူများသို့ ရောဂါကူးစက်ခြင်းကို ရှာဖွေရန်မဟုတ်ဘဲ၊ ၎င်းတို့အား ရောဂါကူးစက်မှုပေးသည့် အတူနေ မူလဇစ်မြစ် ပုန်းကွယ်တီဘီလူနာ (Source) ကို ရှာဖွေရန် ရည်ရွယ်သောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် အိပ်ချ်အိုင်ဗွီနှင့် ဒွန်တွဲနေသော တီဘီလူနာကိုလည်း သတ်မှတ်လူနာအဖြစ် ထည့်သွင်းထားပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ၎င်းနှင့်အတူနေသူများထဲတွင် အိပ်ချ်အိုင်ဗွီပိုး ကူးစက်ခံရသူများရှိနေနိုင်ပြီး၊ ၎င်းအိပ်ချ်အိုင်ဗွီပိုးကူးစက်ခံရသူများတွင် တီဘီပိုးကူးစက်ခံရပါက တီဘီရောဂါ ဖြစ်ပွားရန် ပိုမို အခွင့်အရေးများသောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။

တီဘီရောဂါ (Active TB Disease) ဖြစ်ပွားခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ သတ်မှတ်တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများသည် အခြားသူများထက် ရောဂါဖြစ်ပွားမှုအန္တရာယ်မြင့်မားကြပါသည်။ အတူနေသူများထဲတွင် အသက် ၅ နှစ်အောက် ကလေးနှင့် အိပ်ချ်အိုင်ဗွီပိုးကူးစက်ခံရသူ (PLHIV) များတွင် ရောဂါဖြစ်ပွားမှုအန္တရာယ် ပိုမို

၍မြင့်မားပါသည်။ Fox G et al in 2012 ၏ TB-CI ဆိုင်ရာ အမျိုးတူသော သုတေသနများမှ တွေ့ရှိသည့် အချက် အလက်များ စုပေါင်းသုံးသပ်ချက်အရ တီဘီရောဂါဖြစ်ပွားမှုမှာ -

- (၁) သတ်မှတ်တီဘီလူနာများနှင့် အတူနေသူများအားလုံးတွင် (၃.၁%)
- (၂) သတ်မှတ်တီဘီလူနာများနှင့် အတူနေသူ မိသားစုဝင်များတွင် (၃.၆%)
- (၃) သတ်မှတ်ပိုးတွေ့ ရိုးရိုးအဆုတ်တီဘီနှင့် ဆေးယဉ်ပါးတီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများတွင် (၄.၅- ၅.၅%)
- (၄) အတူနေမိသားစုများ၌ အသက် ၅ နှစ်အောက် ကလေးများတွင် (၉.၆%) နှင့်
- (၅) အတူနေသူများ၌ အိပ်ချ်အိုင်ဗွီ ပိုးကူးစက်ခံရသူ (PLHIV) များတွင် (၂၈.၄%) ရှိကြောင်းသိရှိရပါသည်။

ထို့ကြောင့် ဝင်ငွေနည်းပါးသည့်တိုင်းပြည်များနှင့် ဝင်ငွေအလယ်အလတ်ရှိတိုင်းပြည်များတွင် TB-CI ဆောင်ရွက်ရန် ကမ္ဘာကျန်းမာရေးအဖွဲ့ကလည်း ထောက်ခံအဆိုပြုခဲ့သည်။

၎င်းတို့အပြင် (CI) ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် တီဘီရောဂါဖြစ်ပွားမှုမှ ကြိုတင်ကာကွယ်ခြင်း အကျိုးရလဒ်ရရှိနိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် သတ်မှတ်တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသည့် (၅) နှစ်အောက် ကလေးများနှင့် အိပ်ချ်အိုင်ဗွီ ပိုးကူးစက်ခံရသူ (PLHIV) များအား အိုင်ဇိုနာယာဇစ်ဆေးနှင့် ကာကွယ်ကုသခြင်း (IPT) ဖြင့် တီဘီရောဂါ (Active TB Disease) ဖြစ်ပွားမှုကို လျော့နည်းစေပါသည်။

တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း (TB-CI) ကို မြန်မာနိုင်ငံအပါအဝင် ဖွံ့ဖြိုးဆဲနှင့် အရင်းအမြစ်ကန့်သတ်မှုရှိသော နိုင်ငံများတွင် အစဉ်အမြဲဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ အမျိုးသား တီဘီရောဂါ မဟာဗျူဟာ ၅ နှစ်စီမံချက် (National TB Strategic Plan 2016- 2020) တွင် (TB-CI) ကို အကောင်အထည်ဖော်မည်ဟု ဖော်ပြထားသော်လည်း ပြီးပြည့်စုံသော “စံ” လုပ်ငန်းလမ်းညွှန် (SOP and Guideline) မရှိခဲ့ပါ။ သို့ပါ၍ TB-CI လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရာတွင် တစ်မြို့နယ်နှင့် တစ်မြို့နယ် အရေအတွက်နှင့် အရည်အသွေး တူညီမှုမရှိဘဲ ကွဲပြားခြားနားမှုများ ဖြစ်ပေါ်နိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤ TB-CI စံလုပ်ငန်းလမ်းညွှန်သည် အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံကိန်း၏ လိုအပ်နေသောကွက်လပ်အား ဖြည့်ဆည်းပေးမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤ SOP တွင် သတ်မှတ်တီဘီလူနာနှင့် အတူနေမိသားစုဝင်များတွင်သာမက အတူနေလုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များအတွင်းပါ ကျန်းမာရေးစစ်ဆေး၍ တီဘီလူနာကို စောစီးစွာ ရှာဖွေဖော်ထုတ်ပေးမည့် စံလုပ်ငန်းလမ်းညွှန်ကို ဖော်ပြထားပါသည်။

၂။ ရည်မှန်းချက်များ (Objectives)

တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းဖြင့်

- ၁။ ရိုးရိုးတီဘီနှင့် ဆေးယဉ်ပါးတီဘီလူနာများအား စောစီးစွာ ပိုမိုစစ်ဆေးတွေ့ရှိရန်၊
- ၂။ အတူနေ ကလေးငယ်များနှင့် အိပ်ချ်အိုင်ဗွီပိုးကူးစက်ခံရသူများအား ဆောလျင်သော တီဘီရောဂါ ရှာဖွေဖော်ထုတ် ကုသမှုတို့ကို လက်လှမ်းမှီစေရန်၊
- ၃။ အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံကိန်း၏ လမ်းညွှန်ချက်အတိုင်း အိုင်ဇိုနာယာဇစ်ဆေးပေးရန်

လိုအပ်သော အတူနေသူများအား အိုင်ဒီနာယာဇစ်ဆေးဖြင့် တီဘီရောဂါ ကာကွယ်ကုသမှုပေးရန်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

၃။ စံလုပ်ငန်းလမ်းညွှန်ကို ဆောင်ရွက်မည့်သူများ (Target Audience for SOP)

- ၁။ ကျန်းမာရေးဌာနများနှင့် အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ။
- ၂။ အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံကိန်း၏ မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ။

၄။ စံလုပ်ငန်းလမ်းညွှန်အရ အကျိုးသက်ရောက်သည့် ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခံရမည့်သူများ (Target Beneficiaries)

အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်တကျ စစ်ဆေးခြင်းကို အောက်ဖော်ပြပါ သတ်မှတ်တီဘီလူနာများ (Index TB Patient) နှင့် အတူနေသူများကြားတွင် လုပ်ဆောင်ရပါမည်။

သတ်မှတ်တီဘီလူနာ (Index TB Patient) ဆိုသည်မှာ-

- (၁) ရိုးရိုးတီဘီပိုးတွေ့ အဆုတ်တီဘီလူနာ
- (၂) ဆေးယဉ်ပါးတီဘီလူနာ
- (၃) ကိုယ်ခံစွမ်းအားကျစေသော ဗိုင်းရပ်စ်ပိုးကူးစက်ခံရသည့် တီဘီလူနာနှင့်
- (၄) အသက် (၅) နှစ် အောက် ကလေးတီဘီ လူနာများဖြစ်ကြပါသည်။

သို့သော်လည်း အရင်းအမြစ် (Resources - ဥပမာ- ငွေ၊ လူ) လုံလောက်မှုရှိပါက တီဘီလူနာ အားလုံးနှင့် အတူနေသူများကို (TB-CI) ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

၅။ စံလမ်းညွှန်လုပ်ငန်းစဉ်များ (Standard Procedure)

၅-၁။ လူနာနှင့်အတူနေမိသားစုဝင်များအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များ

ဤလုပ်ငန်းစဉ်များမှာ သတ်မှတ်တီဘီလူနာနှင့် အတူနေထိုင်သည့် မိသားစုဝင်များကို အိမ်တိုင်ရာ ရောက်သွားရောက် စစ်ဆေးခြင်းဖြစ်သည်။

- တီဘီတာဝန်ခံဆရာဝန်/ TB Coordinator သည် မှတ်ပုံတင်ကုသသည့် သတ်မှတ်တီဘီလူနာ တိုင်းကို ၎င်းတို့နှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းနှင့် ပတ်သတ်၍ ပြောပြပေးရမည်။
- အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းသည် ၎င်းသတ်မှတ်လူနာ၏ သတင်းအချက်အလက်များကို တီဘီတာဝန်ခံဆရာဝန်/ TB Coordinator ထံမှ စုဆောင်းရမည်။ သွားလာရခက်ခဲသောဒေသများတွင် CI လုပ်ဆောင်ရမည့် သတ်မှတ်တီဘီလူနာအတွက် သတင်းအချက်အလက်များကို တီဘီတာဝန်ခံဆရာဝန်/ TB Coordinator မှ သက်ဆိုင်ရာ အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းသို့ တယ်လီဖုန်းဖြင့်

အကြောင်းကြားရမည်။

- အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းသည် သတ်မှတ်တီဘီလူနာ၏ အိမ်သို့ ဆေးစတင်ကုသသည့်ရက်မှ တစ်လအတွင်းသွားရောက်၍ လူနာနှင့် အတူနေထိုင်သူများကို နောက်ဆက်တွဲ - ၁ တွင် ဖော်ပြထားသည့် တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများ ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးသည့် မှတ်ပုံတင်စာအုပ် (Contact Investigation Register) ကို အသုံးပြု၍ ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးပေးရပါမည်။
- အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းသည် အိမ်တိုင်ရာရောက်စစ်ဆေးပြီး တီဘီရောဂါ သံသယလက္ခဏာ ရှိသူများကို တီဘီရောဂါရှိ/ မရှိ စစ်ဆေးနိုင်ရန် အနီးစပ်ဆုံး ကျန်းမာရေးဌာန (တိုက်နယ်၊ မြို့နယ်) သို့ နောက်ဆက်တွဲ - ၂ တွင် ဖော်ပြထားသည့် ညွှန်းပို့ပုံစံ (Referral Form for TB Contact) ကို အသုံးပြု၍ ညွှန်းပို့ရမည်။ ယင်းညွှန်းပို့လွှာတွင် ကာဗွန်စာရွက် ၃ ရွက် ပါဝင်သည်။ မိတ္တူ တစ်ရွက်ကို ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းထံတွင် သိမ်းထားရပါမည်။ မူရင်းတစ်ရွက်နှင့် မိတ္တူ တစ်ရွက်ကို ကျန်းမာရေးဌာနသို့ ညွှန်းပို့ရန် မိသားစုဝင်နှင့်အတူ ပေးလိုက်ရမည်။ သွားလာရ ခက်ခဲသောဒေသဖြစ်ပါက အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းသည် တီဘီသံသယ လက္ခဏာရှိသည့် အတူနေထိုင်သူများ၏ သလိပ်နမူနာကို အနီးဆုံးသလိပ်စုဆောင်းနေရာ/ ဓါတ်ခွဲစစ်ဆေးမည့် နေရာသို့ ပေးပို့နိုင်ရန် စီစဉ်ပေးရမည်။
- သတ်မှတ်သလိပ်ပိုးတွေ့ ရိုးရိုးအဆုတ်တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသည့် ၅ နှစ်အောက် ကလေးများ နှင့် အိပ်ချ်အိုင်စီပိုးကူးစက်ခံရသူ မိသားစုဝင်များကိုလည်း အနီးဆုံးမြို့နယ်ကျန်းမာရေးဌာန/ ဆေးရုံသို့ ညွှန်းပို့ရပါမည်။ တီဘီရောဂါ (Active TB Disease) မရှိပါက အိုင်ဆိုနာယာဇစ်ဆေးနှင့် တီဘီရောဂါကာကွယ်ကုသမှု (IPT) အတွက် ဆန်းစစ်သုံးသပ်ပြီး ကုသမှုပေးရပါမည်။ မြို့နယ် ကျန်းမာရေးဌာနသို့ လွှဲပြောင်းရာတွင် နောက်ဆက်တွဲ - ၂ ညွှန်းပို့လွှာ (Referral Form for TB Contact)ကို အသုံးပြုရပါမည်။
- တီဘီတာဝန်ခံဆရာဝန်/ TB Coordinator သည် လူနာနှင့် အတူနေသူများထံမှ သံသယတီဘီ ရောဂါ လက္ခဏာရှိသူများကို တီဘီရောဂါရှိ/ မရှိ စစ်ဆေးသံသယစစ်ဆေးရပါမည်။ IPT အတွက်လည်း အတူနေ အသက် ၅ နှစ်အောက် ကလေးများနှင့်အတူနေ အိပ်ချ်အိုင်စီပိုးကူးစက်ခံထားရသူ များ ကိုလည်း IPT လမ်းညွှန်ချက်များအရ ဆန်းစစ်ရပါမည်။ လိုအပ်သည့် ကျန်းမာရေးစစ်ဆေး ခြင်းများ ပြုလုပ်ပြီး တီဘီတာဝန်ခံဆရာဝန်/TB Coordinator သည် အခြေခံကျန်းမာရေး ဝန်ထမ်းသို့ နောက်ဆက်တွဲ - ၂ တွင် ဖော်ပြထားသည့် ညွှန်းပို့အကြောင်းပြန်ပုံစံ (Referral Feed-back form for TB Contact) ကို အသုံးပြု၍ ပေးပို့ရမည်။ TB Coordinator သည် မိတ္တူတစ်ရွက် ကိုသိမ်းထားပြီး မူရင်းတစ်ရွက်ကို ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းသို့ ပြန်လည်ပေးပို့ပေး ရပါမည်။
- ထို့နောက် အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းသည် ပြန်လည်ပေးပို့လာသည့် စစ်ဆေးသည့် အဖြေများ အတိုင်း “အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးသည့် မှတ်ပုံတင်စာအုပ်” တွင် ဖြည့်စွက်မှု (Update) အမြဲပြုလုပ်နေရပါမည်။
- အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းသည် “အတူနေကျန်းမာရေးစစ်ဆေးသည့် မှတ်ပုံတင်စာအုပ်”

တွင် ပါရှိသော သတင်းအချက်အလက်များကို နောက်ဆက်တွဲ (၃) တွင်ဖော်ပြထားသည့် အခြေခံ ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ၏ “တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း (၃) လပါတ်အစီရင်ခံစာ” (Quarterly Contact Investigation Report of BHS) တွင် အချက်အလက် များကို ဖြည့်စွက်၍ သက်ဆိုင်ရာမြို့နယ် တီဘီတာဝန်ခံဆရာဝန်/ TB Coordinator ထံသို့ (၃) လတစ်ကြိမ် ပေးပို့ရမည်။

- မြို့နယ်တီဘီတာဝန်ခံဆရာဝန်/TB Coordinatorသည် BHS များ၏ အစီရင်ခံစာများကို စုစည်း ၍ နောက်ဆက်တွဲ (၄) တွင်ဖော်ပြထားသည့် “မြို့နယ်တီဘီဌာန၏ တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူ များအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း (၃) လပါတ် အစီရင်ခံစာ” (Quarterly Contact Investi- gation Report From Township) တွင် အချက်အလက်များကို ဖြည့်စွက်၍ သက်ဆိုင်ရာ တိုင်း ဒေသကြီး/ ပြည်နယ် တီဘီဆရာဝန်ကြီးထံ (၃) လတစ်ကြိမ် ပေးပို့ရမည်။
- တီဘီလူနာနှင့် အတူနေမိသားစုဝင်များအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ပြုမြေပုံတွင် အကောင်အထည်ဖော်ရမည့် လုပ်ငန်းများကို ရှင်းလင်းစွာ ဖော်ပြထားပါသည်။

၅-၂။ လူနာ၏ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များ (Operating Procedure for Colse Contacts)

ဤစံလုပ်ငန်းစဉ်များသည် တီဘီလူနာနှင့် အတူနေလုပ်ဖော်ကိုင်ဖက် အပေါင်းအသင်းများအတွက် ရည်ရွယ်ပါသည်။

- သတ်မှတ်တီဘီလူနာသည် လူအများစုဝေးရာနေရာဖြစ်သော အစိုးရလုပ်ငန်းခွင်၊ ပုဂ္ဂလိကလုပ်ငန်း ခွင်၊ အသင်းအဖွဲ့နှင့် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်သူများစခန်းတွင် နေထိုင်သူ (သို့) အလုပ်လုပ်နေသူ ဖြစ် နိုင်ပါသည်။ သို့ပါ၍ ၎င်းသတ်မှတ်တီဘီလူနာနှင့် ထိတွေ့အတူနေသူများသည် ယင်းနေရာတွင် လုပ်ကိုင်နေထိုင်သူများ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ယင်းနေရာများတွင် TB-CI လုပ်ငန်းများဆောင်ရွက် ရာတွင် လုပ်ငန်းခွင်၊ အသင်းအဖွဲ့နှင့် စခန်းတို့၏ အရွယ်အစား (size) ပေါ်မူတည်၍ ဆောင်ရွက် ရပါမည်။ အသေးစား (Small)၊ အလတ်စား (Medium) နှင့် အကြီးစား (Large) တို့ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။
- အရွယ်အစားကြီးမားသော လုပ်ငန်းခွင်၊ အသင်းအဖွဲ့နှင့် စခန်းများ (အတူနေသူ/လုပ်ဖော်ကိုင် ဖက် ၂၀၀ ဦး အထက်) အတွက် တာဝန်ရှိသူများနှင့် ကြိုတင်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခြင်းသည် အရေးပါ သော လုပ်ငန်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကဲ့သို့ အရွယ်အစားကြီးမားသော နေရာများအတွက် TB-CI ကို ရွှေ့လျားတီဘီ ရောဂါရှာဖွေကုသရေးအဖွဲ့ (TB Mobile Team) အနေဖြင့် ဆောင်ရွက်သင့် ပါသည်။ တီဘီဆရာဝန်ကြီး၊ မြို့နယ်ဆရာဝန်၊ တီဘီဆရာဝန်၊ TB Coordinator နှင့် သက် ဆိုင်ရာ အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများအပြင် လုပ်ငန်းခွင်ကျန်းမာရေးဌာနနှင့် လူမှုပူလုံရေး ဌာနမှ တာဝန်ရှိသူများပါဝင်သင့်ပါသည်။ TB Mobile Team သွားရောက်မည့် အစီအစဉ်ကို သက်ဆိုင်ရာမြို့နယ် အုပ်ချုပ်ရေးဌာနသို့ ကြိုတင်အကြောင်းကြားရပါမည်။

- အရွယ်အစားသေးငယ်သော လုပ်ငန်းခွင်၊ အသင်းအဖွဲ့၊ စခန်းများအတွက် TB-CI ဆောင်ရွက်ရာတွင် တီဘီဆရာဝန်ကြီး(သို့) တီဘီဆရာဝန်၊ မြို့နယ်ဆရာဝန်၊ TB Coordinator နှင့် သက်ဆိုင်ရာ အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ ပါဝင်သော TB-CI အဖွဲ့နှင့် သွားရောက်၍ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရပါမည်။ TB-CI အဖွဲ့သည် သတ်မှတ်တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း TB-CI နှင့် တီဘီ၏ ရောဂါလက္ခဏာများကို ဦးတည်သော ကျန်းမာရေးပညာပေးခြင်း (Targeted Health Education) များကို ဆောင်ရွက်ရပါမည်။ ယင်းနေရာများတွင် TB-CI လုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ရန် မသွားရောက်မှီ သက်ဆိုင်ရာလုပ်ငန်းခွင်၊ အသင်းအဖွဲ့နှင့် စခန်းတာဝန်ရှိသူများနှင့် ကြိုတင်ညှိနှိုင်းရပါမည်။

TB-CI အဖွဲ့သည် လူနာ၏ လုပ်ငန်းခွင်၊ အသင်းအဖွဲ့၊ စခန်းသို့ ဆေးစတင်ကုသသည့်ရက်မှ တစ်လအတွင်းသွားရောက်၍ လူနာနှင့် အတူနေထိုင်သူများကို နောက်ဆက်တွဲ - ၁ တွင် ဖော်ပြထားသည့် တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများ ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးသည့် မှတ်ပုံတင်စာအုပ် (Contact Investigation Register) ကို အသုံးပြု၍ ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးပေးရပါမည်။

TB-CI အဖွဲ့သည် စစ်ဆေးပြီး သံသယတီဘီရောဂါ လက္ခဏာရှိသူများကို တီဘီရောဂါရှိ/မရှိ စစ်ဆေးနိုင်ရန် အနီးစပ်ဆုံး ကျန်းမာရေးဌာန (တိုက်နယ်၊ မြို့နယ်) သို့ နောက်ဆက်တွဲ - ၂ တွင် ဖော်ပြထားသည့် ညွှန်းပို့ပုံစံ (Referral Form for TB Contact) ကို အသုံးပြု၍ ညွှန်းပို့ရမည်။ ယင်းညွှန်းပို့လွှာတွင် ကာဗွန်စာရွက် ၃ ရွက်ပါဝင်သည်။ မိတ္တူတစ်ရွက်ကို ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းထံတွင် သိမ်းထားရပါမည်။ မူရင်းတစ်ရွက်နှင့် မိတ္တူတစ်ရွက်ကို ကျန်းမာရေးဌာနသို့ ညွှန်းပို့ရန် မိသားစုဝင်နှင့် အတူပေးလိုက်ရမည်။

သတ်မှတ်ရိုးရိုးသလိပ်ပိုးတွေ့ ရိုးရိုးအဆုတ်တီဘီလူနာ/ဆေးယဉ်ပါးတီဘီလူနာနှင့် အတူနေသည့် ၅ နှစ်အောက်ကလေးများနှင့် အိပ်ချ်အိုင်ဗီပိုး ကူးစက်ခံရသူများကိုလည်း အနီးဆုံး မြို့နယ်ကျန်းမာရေးဌာန/ဆေးရုံသို့ ညွှန်းပို့ရပါမည်။ တီဘီရောဂါ (Active TB Disease) မရှိပါက၊ အိုင်ဆိုနာယာဇစ်ဆေးနှင့် တီဘီရောဂါကာကွယ်ကုသမှု IPT အတွက် ဆန်းစစ်သုံးသပ်ပြီး၊ ကုသမှုပေးရပါမည်။ မြို့နယ်ကျန်းမာရေးဌာနသို့ လွှဲပြောင်းရာတွင် နောက်ဆက်တွဲ - ၂ ညွှန်းပို့လွှာကို အသုံးပြုရပါမည်။

- တီဘီတာဝန်ခံဆရာဝန်၊ TB Coordinator သည် လူနာနှင့် အတူနေသူများထံမှ သံသယတီဘီရောဂါလက္ခဏာရှိသူများကို တီဘီရောဂါရှိ/မရှိ စမ်းသပ်စစ်ဆေးရပါမည်။ IPT အတွက်လည်း အတူနေ အသက် ၅ နှစ်အောက် ကလေးများနှင့် အတူနေအိပ်ချ်အိုင်ဗီပိုးကူးစက်ခံထားရသူများကိုလည်း IPT လမ်းညွှန်ချက်များအရ ဆန်းစစ်ရပါမည်။ လိုအပ်သည့် ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းများပြုလုပ်ပြီး တီဘီတာဝန်ခံဆရာဝန်/TB Coordinator သည် အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းသို့ နောက်ဆက်တွဲ - ၂ တွင် ဖော်ပြထားသည့် ညွှန်းပို့ အကြောင်းပြန်ပုံစံ (Referral Feedback form for TB Contact) ကို အသုံးပြု၍ ပေးပို့ရမည်။ TB Coordinator သည် မိတ္တူတစ်ရွက်ကို သိမ်းထားပြီး မူရင်းတစ်ရွက်ကို ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းသို့ ပြန်လည် ပေးပို့ပေးရပါမည်။

- ထို့နောက် အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းသည် ပြန်လည်ပေးပို့လာသည့် စစ်ဆေးသည့်အဖြေများအတိုင်း “အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးသည့် မှတ်ပုံတင်စာအုပ်” တွင် ဖြည့်စွက်မှု (Update) အမြဲပြုလုပ်နေရပါမည်။
- အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းသည် “အတူနေကျန်းမာရေးစစ်ဆေးသည့် မှတ်ပုံတင်စာအုပ်” တွင် ပါရှိသော သတင်းအချက်အလက်များကို နောက်ဆက်တွဲ (၃) တွင် ဖော်ပြထားသည့် အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ၏ “တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း (၃) လပါတ် အစီရင်ခံစာ” (Quarterly Contact Investigation Report of BHS) တွင် အချက်အလက်များကို ဖြည့်စွက်၍ သက်ဆိုင်ရာမြို့နယ်တီဘီတာဝန်ခံဆရာဝန်/ TB Coordinator ထံသို့ (၃) လတစ်ကြိမ် ပေးပို့ရမည်။
- မြို့နယ်တီဘီတာဝန်ခံဆရာဝန်/TB Coordinator သည် BHS များ၏ အစီရင်ခံစာများကို စုစည်း၍ နောက်ဆက်တွဲ (၄) တွင် ဖော်ပြထားသည့် “မြို့နယ်တီဘီဌာန၏ တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း (၃) လပါတ်အစီရင်ခံစာ” (Quarterly Contact Investigation Report From Township) တွင် အချက်အလက်များကို ဖြည့်စွက်၍ သက်ဆိုင်ရာတိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ် တီဘီဆရာဝန်ကြီးထံ (၃) လတစ်ကြိမ် ပေးပို့ရမည်။

၅-၃။ လူနာနှင့်အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးမည့်အကြိမ် (Contact Investigation Frequency)

(က) ရိုးရိုးတီဘီလူနာ (Drug sensitive TB Index Patient)

သတ်မှတ်တီဘီလူနာသည် ရိုးရိုးတီဘီလူနာဖြစ်လျှင် ၎င်းနှင့် အတူနေသူများကို ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း (TB-CI) ကို အနည်းဆုံး (၁) ကြိမ်ဆောင်ရွက်ရမည်။ တီဘီဆေးစတင်ကုသသည့် ပထမဆုံးရက်မှ (တစ်လ) အတွင်း TB-CI ပြုလုပ်ရမည်။ ထို့အပြင် အတူနေသူများကို တီဘီရောဂါ၏ လက္ခဏာများကို ကျန်းမာရေးပညာပေး (Targeted Health Education) ပြီး၊ တီဘီရောဂါသံသယလက္ခဏာတွေ့ရှိပါက ကျန်းမာရေးဌာနသို့ သွားရောက်၍ စစ်ဆေးမှုခံယူရန် မှာကြားခဲ့ရမည်။

အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းသည် (နောက်ဆက်တွဲ-၁၊ က) တွင် ဖော်ပြထားသည့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းမှတ်ပုံတင်စာအုပ် (Contact Investigation Register) ကို အသုံးပြုရပါမည်။ ဖြည့်စွက်ပုံနမူနာ ကို နောက်ဆက်တွဲ (၅၊ က) တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။

(ခ) ဆေးယဉ်ပါးတီဘီလူနာ (Drug Resistance TB Index Patient)

- သတ်မှတ်တီဘီလူနာသည် ဆေးယဉ်ပါးတီဘီလူနာဖြစ်လျှင် ၎င်းနှင့် အတူနေသူများကို ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း (TB-CI) ကို (၆) လတစ်ကြိမ် ဆောင်ရွက်ရပါမည်။ ကနဦးဆောင်ရွက်မှုကို ဆေးယဉ်ပါးတီဘီလူနာ ဆေးစတင်ကုသသည့်ရက်မှ (၁) လအတွင်း

ဆောင်ရွက်ရပါမည်။ ထို့ကြောင့် ပုံမှန် (၂၀) လ ကုသသော ဆေးယဉ်ပါးတီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများကို (၄) ကြိမ် TB-CI ဆောင်ရွက်ရပါမည်။ သို့သော်လည်း BHS သည် နေ့စဉ် တိုက်ရိုက်ကြည့်ရှုဆေးတိုက်ကျွေးသူဖြစ်၍ လူနာ၏နေအိမ်သို့ နေ့စဉ်ရောက်ရှိနေပြီး TB-CI ဆောင်ရွက်ရန် အခွင့်အရေး ရရှိနေပါသည်။ အတူနေသူများသို့ တီဘီရောဂါ၏ ရောဂါ လက္ခဏာများကို ပညာပေး(Targeted Health Education) ခဲ့ပြီး တီဘီသံသယလက္ခဏာ ရှိပါက ကျန်းမာရေးဌာနသို့ လာရောက်စစ်ဆေးမှုပြုလုပ်ပါရန် မှာကြားခဲ့ရပါမည်။

- အကယ်၍ ဆေးယဉ်ပါးတီဘီအချိန်တိုကုထုံး (၉-၁၁) လနှင့် ကုသနေသော တီဘီလူနာ ဖြစ်ပါက ၎င်းနှင့် အတူနေသူများကို (၃) လတစ်ကြိမ် TB-CI ဆောင်ရွက်ရပါမည်။ ကနဦး ပထမအကြိမ်ကို ဆေးစတင်ကုသသည့်ရက်မှ (၁) လအတွင်း ဆောင်ရွက်ရမည်။ ထို့ ကြောင့် စုစုပေါင်း (၄) ကြိမ် ဆောင်ရွက်ရပါမည်။
- အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းသည် (နောက်ဆက်တွဲ-၁၊ ခ) တွင် ဖော်ပြထားသည့် အတူနေ သူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းမှတ်ပုံတင်စာအုပ် (Contact Investigation Regis- ter) ကို အသုံးပြုရပါမည်။ ဖြည့်စွက်ပုံနမူနာကို နောက်ဆက်တွဲ (၅၊ ခ) တွင် ဖော်ပြထားပါ သည်။

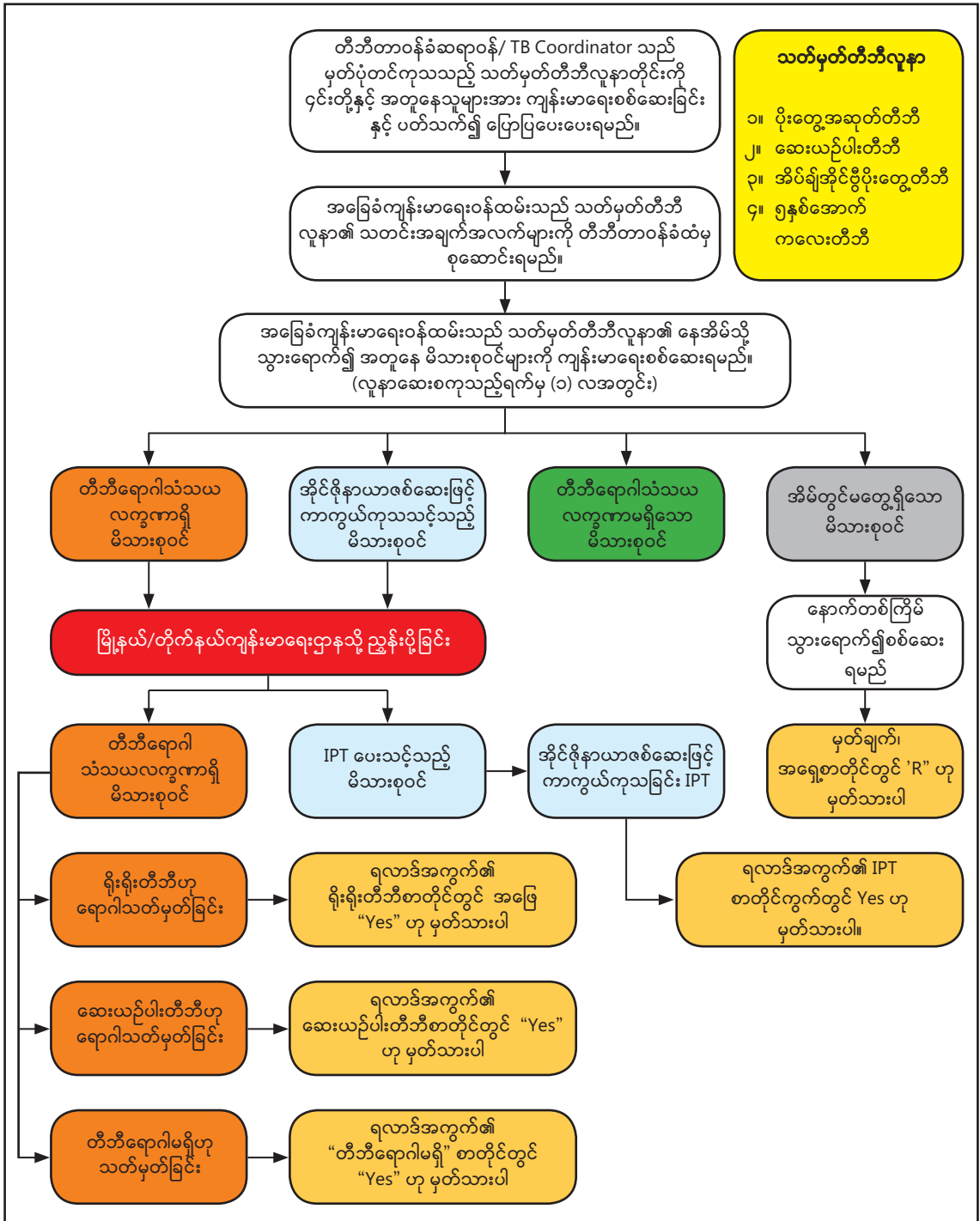
၅-၄။ စေတနာ့ဝန်ထမ်း၊ ကျန်းမာရေးလုပ်သားများအတွက် လုပ်ငန်းစဉ်များ (Operating Procedure for Community Volunteers)

အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံကိန်း၏ မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းအချို့သည် လူထုကျန်းမာရေး စေတနာ့ဝန်ထမ်းများကို အသုံးပြု၍ (TB-CI) ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့သည်လည်း ကျန်းမာ ရေးဝန်ထမ်းများကဲ့သို့ပင် SOP အတိုင်း လိုက်နာဆောင်ရွက်ရမည်။ TB-CI တွင် အသုံးပြုသော ပုံစံများ၊ မှတ်ပုံတင်စာအုပ်များကို အသုံးပြုရပါမည်။

၆။ စီစစ်အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့် ကွင်းဆင်းကြီးကြပ်ခြင်း (Monitoring and Supervision)

အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများနှင့် လူထုကျန်းမာရေး စေတနာ့ဝန်ထမ်းများ၏ TB-CI လုပ်ငန်းများအား စီစစ်အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့် ကွင်းဆင်းကြီးကြပ်ခြင်းသည် TB-CI အတွက် အရေးပါသော လုပ်ငန်းဖြစ်သည်။ မြို့နယ် တီဘီဆရာဝန်/TB Coordinator သည် မြို့နယ်အတွင်း (၁) လတစ်ကြိမ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် တီဘီ ဆရာဝန်ကြီးသည် သက်ဆိုင်ရာဒေသအတွင်း (၃) လတစ်ကြိမ် ပုံမှန်ဆောင်ရွက်ရပါမည်။

၇။ တီဘီလူနာနှင့် အတူနေမိသားစုဝင်များအား စံကိုက်ကျန်းမာရေး စစ်ဆေးခြင်း လမ်းညွှန်မြေပုံ (TB-CI - SOP Roadmap for Household Contacts)

နောက်ဆက်တွဲ(၂)

အတူနေသူများအတွက် ညွှန်းပို့လွှာပုံစံ (Referral form for TB Contact)

ရက်စွဲ၊ ___/___/___
 သတ်မှတ်တီဘီလူနာအမည်၊ _____ အသက်၊ _____
 သတ်မှတ်တီဘီရောဂါအမျိုးအစား၊ _____ တီဘီမှတ်ပုံတင်အမှတ်၊ _____
 အတူနေသူအမည်၊ _____ အသက်၊ _____ ကျား မ
 ညွှန်းပို့ရခြင်းရည်ရွယ်ချက်။ သံသယတီဘီ IPT အိုင်ဒီနာယာဇစ်ကာကွယ်ကုသခြင်း
 နေရပ်လိပ်စာ၊ _____

ညွှန်းပို့သူ

လက်မှတ် _____

အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်း/ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်သူအမည် _____

ကျေးလက်ကျန်းမာရေးဌာန/ဌာနခွဲ _____

မြို့နယ်/ အသင်းအဖွဲ့ _____

အတူနေသူများအား ဆန်းစစ်ခြင်း ရလဒ် ပြန်ကြားလွှာပုံစံ

ရက်စွဲ၊ ___/___/___

အတူနေသူအမည်၊ _____ အသက်၊ _____ ကျား မ

ညွှန်းပို့ရသည့် အကြောင်းအရာ။ သံသယတီဘီ IPT အိုင်ဒီနာယာဇစ်ဆေးဖြင့် ကာကွယ်ကုသခြင်း

ဆန်းစစ်ခြင်းရလဒ်။ ရိုးရိုးတီဘီ ဆေးယဉ်ပါးတီဘီ တီဘီရောဂါမရှိ (IPT)

ပြန်ကြားသူလက်မှတ် _____

ပြန်ကြားသူအမည် _____

ပြန်ကြားသူရာထူး _____

မြို့နယ်/ အသင်းအဖွဲ့ _____

နောက်ဆက်တွဲ(၃)

အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ၏ တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း (၃) လပါတ် အစီရင်ခံစာ

ရက်စွဲ၊ ____/____/____

သုံးလပါတ် အစီရင်ခံစာ _____ (၃) လပါတ် _____ ခုနှစ်

အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းအမည် _____ ရာထူး _____

ကျေးလက်ကျန်းမာရေးဌာန/ ဌာနခွဲ _____

မြို့နယ် _____

တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ် _____

စဉ်	အကြောင်းအရာ	ရိုးရိုး တီဘီလူနာ	ဆေးယဉ်ပါး တီဘီလူနာ
၁	အတူနေသူများကျန်းမာရေးစစ်ဆေးပေးခဲ့ရသည့် သတ်မှတ်တီဘီလူနာဦးရေ		
၂	အတူနေသူများကျန်းမာရေးစစ်ဆေးပေးခဲ့သည့် ပိုးတွေ့အဆုတ်တီဘီလူနာဦးရေ		
၃	အတူနေသူများဦးရေ		
၄	အတူနေသူများထဲမှ ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးသူဦးရေ		
၅	အတူနေသူများထဲမှ တီဘီစစ်ဆေးရန်ညွှန်ပို့သူ ဦးရေ		
၆	အတူနေသူများထဲမှ ရိုးရိုးတီဘီတွေ့ရှိသူဦးရေ		
၇	အတူနေသူများထဲမှ ဆေးယဉ်ပါးတီဘီတွေ့ရှိ သူဦးရေ		
၈	အတူနေသူများထဲမှ ၅ နှစ်အောက်ကလေး IPT တိုက်ကျွေးသူဦးရေ		

နောက်ဆက်တွဲ(၄)

မြို့နယ်တီဘီဌာန၏ သတ်မှတ်တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း (၃)လပါတ်အစီရင်ခံစာ

ရက်စွဲ၊ ____/ ____/ ____

သုံးလပါတ် အစီရင်ခံစာ _____ (၃)လပါတ် _____ ခုနှစ်

အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းအမည် _____ ရာထူး _____

ကျေးလက်ကျန်းမာရေးဌာန/ ဌာနခွဲ _____

မြို့နယ် _____ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ် _____

စဉ်	အကြောင်းအရာ	ရိုးရိုး တီဘီလူနာ	ဆေးယဉ်ပါး တီဘီလူနာ
၁	မှတ်ပုံတင်ကုသသည့် တီဘီလူနာဦးရေ (All)		
၂	မှတ်ပုံတင်ကုသသည့် TB-CI စစ်သင့်သည့် သတ်မှတ်တီဘီလူနာ ဦးရေ		
၃	TB-CI ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် သတ်မှတ်တီဘီလူနာ ဦးရေ		
၄	သတ်မှတ်သလိပ်ပိုးတွေ့ အဆုတ်တီဘီရောဂါ လူနာဦးရေ		
၅	၄င်းမှ TB-CI ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် ပိုးတွေ့အဆုတ်တီဘီလူနာဦးရေ		
၆	အတူနေသူများဦးရေ		
၇	အတူနေသူများထဲမှ ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးသည့်ဦးရေ		
၈	စစ်ဆေးသူများမှ ရောဂါရှိ/မရှိ စိစစ်ရန် ညွှန်းပို့ဦးရေ		
၉	ညွှန်းပို့ဦးရေမှ ကျန်းမာရေးဌာနသို့ သွားရောက်စစ်ဆေးခံသူဦးရေ		
၁၀	စစ်ဆေးခံသူဦးရေမှ ရိုးရိုးတီဘီရောဂါတွေ့ရှိသူဦးရေ		
၁၁	စစ်ဆေးခံသူဦးရေမှ ဆေးယဉ်ပါးတီဘီရောဂါတွေ့ရှိသူဦးရေ		
၁၂	တွေ့ရှိသူထဲမှ ရိုးရိုးတီဘီဆေးစတင်ကုသူဦးရေ		
၁၃	တွေ့ရှိသူထဲမှ ဆေးယဉ်ပါးတီဘီဆေးစတင်ကုသူဦးရေ		
၁၄	အတူနေသူထဲမှ ၅ နှစ်အောက် IPT တိုက်ကျွေးသူဦးရေ		

ဆေးယဉ်ပါးတီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်းမှတ်ပုံတင်စာအုပ် စာရင်းရေးသွင်းခြင်း နမူနာ
(Contact Investigation Register – DR-TB)

စဉ်	သွားသည် ရက်စွဲ	သတ်မှတ် တီဘီလူနာ အမည်နှင့် တီဘီနံပါတ်	ပထမ	နေရပ် လိပ်စာ (ဖုန်းနံပါတ်)	တီဘီလူနာအမျိုးအစား				အတူ နေသူ အမည်	ရ/မ/လ-ဒုလ	ပုဂ္ဂလိက (၇) ဖွဲ့စည်းပုံ	တီဘီလူကူးများ ရှိ/ မရှိ (Yes/No)				ရလာဒ်(Yes)				မှတ်ချက် R = ပြန်လည် စစ်ဆေးသူ	
					(လ ၀၁) နှစ်စွဲ	(လ ၀၂) နှစ်စွဲ	(လ ၀၃) နှစ်စွဲ	(လ ၀၄) နှစ်စွဲ				ပုဂ္ဂလိက (၇) ဖွဲ့စည်းပုံ	ပုဂ္ဂလိက (၇) ဖွဲ့စည်းပုံ	ပုဂ္ဂလိက (၇) ဖွဲ့စည်းပုံ	ပုဂ္ဂလိက (၇) ဖွဲ့စည်းပုံ	ပုဂ္ဂလိက (၇) ဖွဲ့စည်းပုံ	ပုဂ္ဂလိက (၇) ဖွဲ့စည်းပုံ	ပုဂ္ဂလိက (၇) ဖွဲ့စည်းပုံ	ပုဂ္ဂလိက (၇) ဖွဲ့စည်းပုံ		
၃	၅/၅/၂၀၀၉	ဦးဘ အင်းစိန် ၀၇						ဒေါ်အေး													
								ကိုမြ													
								ကိုလှ													
								မောင်မောင်													
၄	၅/၁၀/၂၀၀၉	ဦးဘ အင်းစိန် ၀၇						ဒေါ်အေး													
								ကိုမြ													
								ကိုလှ													
								မောင်မောင်													

မှတ်ချက်။ ဆေးယဉ်ပါးတီဘီ = ရီဖင်ပင်စင်ဆေးယဉ်ပါးခြင်း၊ နှိုင်းရိုနာယာဖစ်နှင့် ရီဖင်ပင်စင်ဆေးယဉ်ပါးခြင်း၊ ပြင်းထန်ဆေးယဉ်ပါးတီဘီ တို့ ဖြစ်ပါသည်။

ရည်ညွှန်းကိုးကားချက်များ

- ၁။ ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ “ ကမ္ဘာတီဘီအစီရင်ခံစာ ၂၀၁၇”
- ၂။ ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ တတိယအကြိမ် မြန်မာနိုင်ငံ ဆေးယဉ်ပါးတီဘီစစ်တမ်း
- ၃။ အမျိုးသားတီဘီ မဟာဗျူဟာ ၅ နှစ် စီမံကိန်း(၂၀၁၆-၂၀၂၀)
- ၄။ အမျိုးသားတီဘီရောဂါစစ်အကဲဖြတ်ခြင်း ၅ နှစ် စီမံချက် (၂၀၁၆-၂၀၂၀)
- ၅။ ဝင်ငွေအလယ်အလတ်နှင့် ဝင်ငွေနည်းပါးသောတိုင်းပြည်များအတွက် ကူးစက်နိုင်သောတီဘီလူနာနှင့်အတူ နေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း TB-CI ကို ဆောင်ရွက်ရန် ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့၏ ထောက်ခံ အကြံပြု ဆုံးဖြတ်ချက် (WHO, 2012)
- ၆။ WHO, 2012 ၏ ထောက်ခံအကြံပြု ဆုံးဖြတ်ချက်အရ နိုင်ငံများနှင့် လိုက်လျောညီထွေဖြစ်မည့် TB-CI လမ်းညွှန် (TB CARE 1, 2015)
- ၇။ တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း(TB-CI) ဆိုင်ရာ အမျိုးအစားတူသော သုတေ သနများမှ တွေ့ရှိသည့် အချက်အလက်များစုပေါင်းသုံးသပ်ချက်၊ (By Gregory J. Fox, Simone E. Barry, Warwick J. Britton and Guy B. Marks)
- ၈။ C.A Rodriguez, S.Sasse, K.A Yuengling, S. Azzawi, M.C Becerra, C.M. Yuen တို့ စနစ်တကျ ပြန်လည် သုံးသပ်ပြုစုသော “တီဘီလူနာနှင့် အတူနေ ထိတွေ့သူများဆိုင်ရာ အမျိုးသားမူဝါဒများ “ National Policies for Management of Persons exposed to Tuberculosis”
- ၉။ ဆေးယဉ်ပါးတီဘီလူနာနှင့် အတူနေမိသားစုဝင်များအတွက် တီဘီရောဂါကာကွယ်ကုသခြင်းဆိုင်ရာ အကောင်း ဆုံးလုပ် ဆောင်မှုများနှင့် သက်ဆိုင်သော “ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ အတိုင်ပင်ခံ” အစည်းအဝေး။